

ΝΙΚΟΣ
ΚΑΖΑΝ
ΤΖΑΚΗΣ
ΣΟΚΟΣ
ΜΟΠΑΡ
ΩΡΡΙΤΗΣ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ■ Ο ΚΟΣΜΟΠΑΡΩΡΙΤΗΣ

“

Τρεις Ψυχές, Τρεις Προσευκές:

Α΄ Δοξάρι είμαι στα χέρια σου,

Κύριε· τέντωσέ με, αλλιώς

θα σαπίσω.

Β΄ Μη με παρατεντώσεις, Κύριε·

θα σπάσω.

Γ΄ Παρατέντωσέ με, Κύριε,

κι ας σπάσω!

”

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

Η έκδοση πραγματοποιήθηκε με την ευκαιρία του αφιερώματος στο Μουσείο Μπενάκη με τον γενικό τίτλο **ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ, ο κοσμοπαρωρής:**

Ο «Ανήφορος» του – Κτήριο Πειραιώς 138: 21 Δεκεμβρίου 2017 - 25 Φεβρουαρίου 2018

Η «Οδύσειά» του – Πινακοθήκη Γκίκα: 22 Δεκεμβρίου 2017 - 24 Φεβρουαρίου 2018

Η «Ανατολή» του – Μουσείο Μπενάκη Ισλαμικής Τέχνης, 21 Δεκεμβρίου 2017 - 25 Φεβρουαρίου 2018

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Νίκος Μαθιουδάκης

ΚΕΙΜΕΝΑ

Θανάσης Αγάθος
Στυλιανός Αλεξίου
Βούλα Βασιλειάδου
Δημήτρης Δημηρούλης
Δημήτρης Καλοκύρης
Νίκος Μαθιουδάκης
Ρόντερικ Μπήτον
Πίτερ Μπιν
Χριστίνα Ντουιά

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Παναγιώτης Μιχαλόπουλος
Πάνος Δημάκης

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Δημήτρης Αρβανιτάκης
Ελευθερία Καμπιτάκη

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΑΓΓΛΙΚΑ
(Κείμενο του Ρόντερικ Μπήτον)
Πάνος Δημάκης

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Εριφύλη Αράπογλου - Enarte

ΕΚΤΥΠΩΣΗ
Τυπογραφείο Γ. Κωστόπουλος

ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
Μάντης Ι. & Υιού ΕΕ

ISBN: 978-960-476-223-1

© 2017

Για την έκδοση: Μουσείο Μπενάκη

Για τα αποσπάσματα έργων του Νίκου Καζαντζάκη: Νίκη Σταύρου

Για την επιστημονική επιμέλεια: Νίκος Μαθιουδάκης

Για τα κείμενα: οι συγγραφείς ή οι πνευματικοί δικαιούχοι

Για το αρχαιολογικό και φωτογραφικό υλικό: Εκδόσεις Καζαντζάκη, Μουσείο Καζαντζάκη

Μουσείο Μπενάκη

Κουμπάρη 1, 106 74 Αθήνα

T. 210 3671000

www.benaki.gr

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ
BENAKI MUSEUM

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ
KAZANTZAKIS PUBLICATIONS

Εθνική Βιβλιοθήκη
της Ελλάδος © National
Library of Greece

ΡΩΜΑΝΤΙΚΟ
ΣΥΣΤΗΜΑ
ΟΜΙΛΟΥ
REPAIR

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Περιφέρεια Κρήτης
Region of Crete

Παραρτημα Τριανόντων Κρήτης

ΧΟΡΗΓΟΙ

ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΓΚΑΙΝΙΩΝ

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΧΟΡΗΓΟΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ

ΜΟΝΙΜΟΙ ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ

Απαγορεύεται η ολική ή μερική ανατύπωση, αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του κειμένου ή της εικονογράφησης του βιβλίου χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη.

ΝΙΚΟΣ
ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ
Ο
ΚΟΣΜΟΠΑΡΩΡΙΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Νίκος Μαθιουδάκης

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ

ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ θα επιθυμούσαν να ευχαριστήσουν όλους τους συνδιοργανωτές και τους εμπλεκόμενους φορείς, χωρίς τη βοήθεια των οποίων δεν θα είχε ολοκληρωθεί αυτός ο τόμος, που έγινε με αφορμή την αφιερωματική έκθεση για τον Νίκο Καζαντζάκη, την πρώτη μεγάλη έκθεση πρωτότυπου αρχαιικού υλικού στην Αθήνα προς τιμή του Κρητικού συγγραφέα. Η έκθεση διοργανώθηκε από το Μουσείο Μπενάκη και τις Εκδόσεις Καζαντζάκη, στο πλαίσιο της ανακήρυξης του έτους 2017 ως «ΕΤΟΥΣ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ» από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Το αφιέρωμα με γενικό τίτλο «ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ, ο κοσμοπαρωρίτης» –ο οποίος διατηρήθηκε και ως τίτλος του τόμου αυτού– πραγματοποιήθηκε από τις 18 Δεκεμβρίου 2017 έως τις 25 Φεβρουαρίου 2018 και περιλάμβανε τρεις εκθέσεις, που παρουσιάστηκαν στο Κτήριο της οδού Πειραιώς, στην Πινακοθήκη Ν. Χατζηκυριάκου-Γκίκα και στο Μουσείο Ισλαμικής Τέχνης.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού και την Περιφέρεια Κρήτης για την ουσιαστική τους συμβολή και υποστήριξη. Ακόμα, ευχαριστίες οφείλονται στη Βουλή των Ελλήνων για την πολύτιμη στήριξη και προσφορά της.

Επίσης, εκφράζουμε τις θερμότερες ευχαριστίες μας στο Μουσείο Καζαντζάκη, το Ιστορικό Μουσείο Κρήτης, την Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος και το Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς για την άψογη συνεργασία και την ακούραστη σύμπραξή τους σε όλη τη διαδικασία διοργάνωσης της έκθεσης και ολοκλήρωσης του τόμου.

Τέλος, οφείλουμε να επαναλάβουμε την ευγνωμοσύνη μας στα Ελληνικά Πετρέλαια, που συνέβαλαν καθοριστικά με τη χορηγία τους στην υλοποίηση του αφιερώματος.

Μουσείο Μπενάκη
Εκδόσεις Καζαντζάκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

24	Αναφορά στον Νίκο Πίτερ Μπιν	42	Νίκος Καζαντζάκης: Από τη ζωή, τη σκέψη και το έργο του Στυλιανός Αλεξίου
66	Νίκος Καζαντζάκης: Homo Poeticus et Universalis Νίκος Μαθιουδάκης	96	Οι τίτλοι των μυθιστορημάτων του Νίκου Καζαντζάκη Θανάσης Αγάθος
116	Ο Ζορμπάς και οι Έλληνες: Ο Νίκος Καζαντζάκης και η ελληνική παράδοση Ρόντερικ Μπήτον	136	Νίκος Καζαντζάκης. Πολεμική και αναγνώριση Βούλα Βασιλειάδη
178	«Αναφορά στον Γκρέκο» Ο Καζαντζάκης αυτοβιογραφούμενος Χριστίνα Ντουινιά	212	Το φαινόμενο «Νίκος Καζαντζάκης» Δημήτρης Δημηρούλης
232	Η αναστήλωση των εικόνων Δημήτρης Καλοκύρης		

ΑΓΑΠΗΤΕ ΝΙΚΟ, είμαι κοντά σας πενήντα οχτώ χρόνια και ήρθε ο καιρός πια να τα λογαριάσουμε. Στενοχωριέμαι όταν κάποιος με ρωτάει για τη ζωή μου και ομολογώ πως είχα μονάχα μια γυναίκα, τη Χρυσάνθη, μια δουλειά, και πως πέρασα την καριέρα μου ουσιαστικά μ' έναν μονάχα συγγραφέα – εσάς. Ίσως κάποιοι θα δούνε μια τέτοια μονογαμική και μονοεπαγγελματική ζωή ως πληκτική. Μήπως δεν ήταν πληκτικό να σας ερευνώ για μισό αιώνα; Δεν λαχτάρησα να πάω αλλού; Για λίγο, ναι. Πήγα κάποτε σε άλλους συγγραφείς, μα πάντα ήσασταν παρών. Είναι περίεργο, αλλά ποτέ δεν σας βρήκα κουραστικό.

Γιατί; Για τρεις λόγους. Πρώτα, η δική σας άποψη για τη ζωή ταίριαζε με τη δική μου. Δεύτερον, βρήκα δύσκολη και τη σκέψη σας και την έκφραση· γι' αυτό με τόνωσαν. Τρίτον, με υποχρεώσατε να «εξερευνήσω» πολλά λογοτεχνικά, ιστορικά, θρησκευτικά, γλωσσικά και πολιτικά ρεύματα και προσωπικότητες από την Αρχαία Ελλάδα μέχρι τον 20ό αιώνα.

Ενδιαφέρθηκα στην αρχή για τη θρησκευτική σας σκέψη. Όταν με ρωτάει κάποιος πώς ανακάλυψα τα συγγράμματά σας, απαντώ με μian ιδιόρρυθμη θρησκευτική ιστορία. Ήμουν τότες ένας μεταπτυχιακός φοιτητής. Ένας συμφοιτητής μου, πιστός Καθολικός, είχε αρχίσει να διαβάζει το έργο σας *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται* σε μετάφραση. Μια μέρα ήρθε στο διαμέρισμά μας, ξέροντας ότι η γυναίκα μου ήταν Ελληνίδα, για να μας δώσει το βιβλίο. Δεν ήθελε μια τέτοια ιεροσυλία να παραμένει στο δωμάτιό του, μας είπε, αφού η μεταχείριση της Παναγίας ήταν τόσο αντι-Καθολική, που έκανε εμετό! Ακούγοντας αυτό, εγώ συμπέρανα ότι θα πρέπει ν' αξίζει ένα έργο το οποίο μπορεί να προκαλέσει εμετό στον αναγνώστη. Έτσι ανακάλυψα τον Καζαντζάκη.

Διάβασα το βιβλίο (σε μετάφραση) και το βρήκα έξοχο. Πήγαμε στη Θεσσαλονίκη το καλοκαίρι και ρώτησα σ' ένα βιβλιοπωλείο, αν ο συγγραφέας αυτός –εσείς, Νίκο– είχε γράψει κάτι που έμενε ακόμα αμετάφραστο. Μου έδειξε ένα ολόκληρο ράφι. Αγόρασα τότε τον *Τελευταίο πειρασμό*, εξαιτίας του θρησκευτικού θέματός του, και προσπάθησα να το διαβάσω, αν και τα ελληνικά μου ήταν πολύ περιορισμένα.

[σελ. 25: Ο Νίκος Καζαντζάκης στην Αντίμπ. \(Μάιος 1957\)](#)

[← Ο Νίκος Καζαντζάκης στην Αντίμπ. \(Μάιος 1957\)](#)

Όσο για τα ελληνικά μου, πιστεύω ότι τα μάθαινα τότες με τον καλύτερο τρόπο. Έμεινα στη Θεσσαλονίκη με τη Χρυσάνθη και την οικογένειά της, που δεν ήξερε ούτε μία λέξη αγγλική. Έτσι έμαθα όχι στο σχολείο αλλά στο κρεβάτι. Με βοήθησε ο πεθερός μου, διευθυντής δημοτικού σχολείου, που μου έφερε το αλφαβητάρι και άλλα σχολικά βιβλία ως την έκτη τάξη. Στην αρχή μπορούσα να λέω: «Η Νίνα έχει ένα τόπι. Πάει στη γιαγιά και παίζει με τη γίδα της». Μα συγχρόνως μαχόμουνα, αγαπητέ Νίκο μου, με τα θαυμάσιά σας ελληνικά στον *Τελευταίο πειρασμό*, παραδείγματος χάριν με ένα γλωσσικό ιδίωμα όπως: «Ως να κατρακυλήσει ο γέρο Ζεβεδαίος από το πατάρι του, ξαγριεμένοι αντρακλαράδες πρόβαλαν στην ξώπορτα...»¹ Ένα τέτοιο ιδίωμα, αν και δυσκολότατο για έναν αρχάριο, με ενεργοποιούσε. Και σίγουρα η δημοτική γλώσσα ενεργοποιούσε κι εσάς. Έτσι, το ενδιαφέρον μου έφυγε από τη θρησκεία και πήγε στην ελληνική γλωσσολογία. Βρήκα ότι το 1906 δηλώσατε σε μιαν επιστολή, «μη ξεχνάς ότι υποστηρίζονται τρεις γλώσσες: ...η καθαρεύουσα, ...η δημοτική, ...η ψυχαρική. Και η α΄ και η γ΄ είναι εξ ίσου φρικώδεις. Τη β΄ λατρεύω και υποστηρίζω».

Σε ηλικία 23 ετών, είχατε γίνει ένας φανατικός ασυμβίβαστος δημοτικιστής. Αντιληφθήκατε, βέβαια, πως το γλωσσικό ζήτημα δεν ήταν μονάχα γλωσσικό· ήταν και κοινωνικό και πολιτικό. Το 1909 διευθύνετε στο Ηράκλειο της Κρήτης την Εταιρεία Σολωμού, που ο σκοπός της ήταν να χειραφετήσει τους Έλληνες από τη σκλαβιά των καθαρευουσιάνων. Γράψατε το μανιφέστο της Εταιρείας, στο οποίο ισχυριστήκατε ότι η καθαρεύουσα πνίγει το μυαλό του παιδιού, γεμίζει τον ελληνικό λαό με κούφια λόγια, σπάζει τη γλωσσική ενότητα του έθνους... Ισχυρά λόγια, Νίκο, μα είχατε γίνει ένας γλωσσικός ζηλωτής. Έτσι, το 1906 είχατε φιλοτεχνήσει το πρώτο σας δράμα, *Ξημερώνει*, στη δημοτική, παρόλο που, όπως δήλωσε το αριστερό περιοδικό *Ο Νουμάς*, «για να βραβευτής σε δραματικούς διαγωνισμούς ο κανόνας ο γενικώτατος είτανε να παρουσιαστής με... καθαρεύουσα...»! Αν και το δράμα άξιζε τον έπαινο των κριτών, φυσικά δεν βραβεύτηκε.

Ισχυρίστηκα, Νίκο, πως ήσασταν ένας ασυμβίβαστος δημοτικιστής. Θα προσθέσω τώρα το επίρρημα «πάντοτε», γιατί πιστεύω πως ο δημοτικισμός ήταν ένα στοιχείο που έμεινε σταθερό σε μια πορεία

ΕΙΣΑΓΩΓΗ. «Με θαρρούν λόγοιο, διανοούμενο, γραφιά· και δεν είμαι τίποτα από αυτά· τα δάχτυλά μου, όταν γράφω, δε μελανώνονται, αιματώνονται. Θαρρώ, δεν είμαι παρά τούτο: μια απροσκύνητη ψυχή, που δεν καταδέχεται να πιπιλίζει καραμέλες»¹.

Νίκος Καζαντζάκης. Συγγραφέας, αλλά και ποιητής, που εξήντα χρόνια μετά τον θάνατό του μεσουρανεί στον λογοτεχνικό γαλαξία ως ένας άσβεστος αστέρας. Ο Κρητικός λογοτέχνης δεν είναι τίποτα άλλο παρά μονάχα τούτο: ένας ακατάπαυστος γραφιάς, ένας τεχνίτης του λόγου, ένας εργάτης της έμπνευσης. Η αγωνία της έκφρασης και ο αγώνας της δημιουργίας του Καζαντζάκη με τον εσωτερικό του κόσμο αποκαλύπτονται σε έναν στίχο που καταγράφεται στην αρχή ενός ανέκδοτου σημειωματαρίου του ως μια μορφή προμετωπίδας: «Εργάτης είμαι, εργάτης κ' δουλέβω / στην άβυσσο της Μοίρας κρεμασμένος!»²

Στα γραπτά του βρίσκει κάθε αναγνώστης «την κόκκινη γραμμή, καμωμένη από στάλες αίμα», που σημαδεύει την πορεία του ανάμεσα στους ανθρώπους, στα πάθη και στις ιδέες. Μια κόκκινη γραμμή, που, ως άλλος μίτος της Αριάδνης, περνά μέσα από τα δημιουργήματα του Νίκου Καζαντζάκη και ενώνει πρόσωπα και ιστορίες, και παραδίδεται σε κάθε Θησέα στα παλάτια της Κνωσού.

Μια κόκκινη γραμμή είχαν γίνει όλα μου τα ταξίδια, που κίνησε από τον άνθρωπο κι ανηφόριζε να φτάσει στο Θεό – θέλω να πω στην ανώτατη κορφή της ελπίδας. Μάχουμουν να δω ως πού ως τώρα είχε φτάσει η κόκκινη γραμμή που σημάδευε το ανηφόρισμά μου, άξαφνα δέος ιερό με κυριέψε: δεν ήταν το αίμα μου πού 'χε χαράξει την κόκκινη αυτή γραμμή· ένας άλλος, ασύγκριτα ανώτερός μου ήταν αυτός που ανηφορούσε κι ήταν το αίμα του που έτρεχε από τις πληγές του και σημάδευε την κόκκινη πορεία του απάνω από τις στεριές και τις θάλασσες· εγώ δεν ήμουν παρά ο πιστός ίσκιος του, που τον ακολουθούσε. Δεν τον έβλεπα· κάπου κάπου μονάχα άκουγα το στεναγμό του ή το βροντερό του το γέλιο· στρέφουμουν, δεν έβλεπα κανένα· μα ένιωθα απάνω μου τη μεγάλη του αναπνοή»³.

σελ. 67: Ο Νίκος Καζαντζάκης στην Ουτρέχτη της Ολλανδίας. (Νοέμβριος 1952)
← Ο Νίκος Καζαντζάκης στην Πράγα. (Καλοκαίρι 1929)

Γιατί ο Νίκος Καζαντζάκης, ως ποιητής και συγγραφέας, ως λογοτέχνης και στοχαστής, και κυριότατα ως άνθρωπος, επέλεγε τον ανήφορο ως τον δρόμο που οδηγεί στη λύτρωση... Μια λύτρωση που περνούσε μέσα από εκατοντάδες οδύσσειες για να ανοίξει τις ορατές-αόρατες φτερούγες του με μοναδικό σκοπό το πέταγμα στη σιωπή της κραυγής του, στην ανατολή της ύπαρξής του.

Ο ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ. Στην πενηνταετή λογοτεχνική του ζωή ο Νίκος Καζαντζάκης ενισχύει και εμπλουτίζει τη νεοελληνική γραμματεία με πολλά έργα σκιαγραφώντας ένα πολυδιάστατο και πολυεπίπεδο λογοτεχνικό πορτρέτο. Ο Καζαντζάκης, σε ηλικία είκοσι τριών χρόνων, πρωτοεμφανίζεται στα ελληνικά γράμματα δημοσιεύοντας το πρώτο του μυθιστόρημα *Όφης και Κρίνο*. Αμέσως μετά, συγγράφει το ερωτικό δράμα *Ξημερώνει*. Κατά την περίοδο 1906-1915, ο νεαρός «συγγραφέας της φωτιάς και συγγραφέας της ζωής»⁴ δημοσιεύει σε είκοσι τέσσερις συνέχειες στο περιοδικό *Ο Νουμάς* –εμπνεόμενος κυρίως από την ομορφιά, τον έρωτα και τον θάνατο, σε ένα κλίμα ηδονής και αισθησιασμού– το μυθιστόρημα *Σπασμένες ψυχές*, καθώς και εννιά ποιητικά πεζογραφήματα («Τι μου λένε οι παπαρούνες», «Μια αγάπη»,

«Requiem», «Νύφη», «Αιματωμένα ξημερώματα», «Η επιστροφή του ασώτου», «Δυο δάκρυα», «Νοσταλγία», «Χριστουγεννιάτικο»), δύο ποιήματα («Σουλιώτισσα», «Δυο Ελλάδες») και πέντε σονέτα («Άσε με πάλι», «Η αμυδαλιά», «Θερμοπούλες», «Οιδίποδας», «Τα αιώνια»). Παράλληλα, παρουσιάζεται στα περιοδικά της εποχής και με ορισμένα δοκίμια, όπως «Η Αρρώστεια του Αιώνος», «Η εξέγερσις του σοσιαλισμού», «Η επιστήμη εχρεωκόπησε;» κ.ά. Τέλος, την ίδια πρώιμη λογοτεχνική περίοδο, ο Καζαντζάκης γράφει και τα θεατρικά κείμενα «Φασγά», «Έως πότε;», «Κωμωδία. Τραγωδία μονόπρακτη», καθώς και την τραγωδία *Ο Πρωτομάστορας [Η Θυσία]*, η οποία βραβεύεται το 1910 στον Λασσάνειο Δραματικό Αγώνα.

Στη συνέχεια, καθώς οδηγείται σε μια ωριμότερη συγγραφική περίοδο, δημιουργεί δύο φιλοσοφικά κείμενα (*Ασκητική [Salvatores Dei]*, *Συμπόσιον*), οχτώ μυθιστορήματα (*Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*, *Ο Καπετάν Μιχάλης*, *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται*, *Ο τελευταίος πειρασμός*, *Ο φτωχούλης του Θεού*, *Οι αδερφοφάδες*, καθώς και τα μεταφρασμένα του έργα από τα γαλλικά *Τόντα-Ράμπα* και *Ο Βραχόκηπος*) και δύο εφηβικά μυθιστορήματα (*Μέγας Αλέξανδρος*, *Στα παλάτια της Κνωσού*). Μεταθανάτια εκδίδεται και η αυτοβιογραφική του μυθιστορία *Αναφορά στον Γκρέκο*. Στην ποίηση πειραματίζεται δημιουργώντας το έπος του *Οδύσεια* και είκοσι μία τερτσίνες (που φέρουν τους τίτλους: «Τερτσίνα», «Βούδας», «Μωυσής», «Χριστός», «Μουχαμέτης», «Λένιν», «Δον Κιχώτης», «Μέγας Αλέξανδρος», «Τσιγκισχάνος», «Χιντεγιόχη», «Τόντα Ράμπα», «Δάντης», «Σαιξπήρος», «Leonardo», «Γκρέκο», «Νίτσε», «Αγία Τερέζα», «Ελένη», «Ψυχάρης», «Παπούς - Πατέρας - Εγγονός», «Εις εαυτόν»). Επίσης, από άρθρα του ως ανταποκριτής σε εφημερίδες της εποχής, συνθέτει πέντε ταξιδιωτικά βιβλία (*Ταξιδεύοντας. Ισπανία*, *Ταξιδεύοντας. Ιαπωνία & Κίνα*, *Ταξιδεύοντας. Αγγλία*, *Ταξιδεύοντας. Ρουσία*, *Ταξιδεύοντας. Ιταλία*, *Αίγυπτος*, *Σινά*, *Ιερουσαλήμ*, *Κύπρος*, *Μοριάς*). Τέλος, συγγράφει δώδεκα τραγωδίες⁵ (με αρχαία θέματα: *Προμηθέας [τριλογία]*, *Κούρος*, *Οδυσσέας*, *Μέλισσα*· με βυζαντινά θέματα: *Χριστός*, *Ιουλιανός ο Παραβάτης*, *Νικηφόρος Φωκάς*, *Κωνσταντίνος ο Παλαιολόγος*· με διάφορα θέματα: *Καποδίστριας*, *Χριστόφορος Κολόμβος*, *Σόδομα* και *Γόμορρα*, *Βούδας*) και το θεατρικό έργο «Ο Οθέλλος ξαναγυρίζει», καθώς

← Ο Νίκος Καζαντζάκης στη Ζυρίχη. (15 Ιανουαρίου 1918)